

עיקרי השולחן

הלכות

נשיאת כפים

סי' קכח-קל

סימן קכח - דיני נשיאת כפים ואיזה דברים הפוסלים בכהן

סעיף א - עשרה (מגילה כג/ב):¹

אין נשיאת כפים בפחות מעשרה (גמ' 2, 3).

והכהנים מן המניין [לפי שהכהנים ג"כ בכלל הברכה (הרב מנוח)].⁴

האם מותר לזר לישא כפיו? (דרכ"מ א' ורמ"א)

כתובות כד/ב - זר הנושא את כפיו עובר בעשה⁵ [ונח' האם אסור לישא כפיו אף עם כהנים אחרים]:

רמ"א וכן הסכימו האחרונים (מ"ב ו) - אין לזר לישא כפיו אפילו עם כהנים אחרים.⁶

ולר"י - אפשר שמותר לזר לישא כפיו עם כהנים אחרים,⁷ [דלשיטתו דוקא כשנושא כפיו לבד, הוא עובר בעשה].

¹ במדבר ו - (כג) דבר אל אהרן ואל בניו לאמר כה תברכו את בני ישראל אמור להם: (כד) בְּרַכְךָ יְהוָה וְיִשְׁמְרְךָ. (כה) יָאֵר יְהוָה פְּנֵינוּ אֱלֹהֵינוּ וְיִחַנְדָּנוּ.

(כו) יִשָּׂא יְהוָה פְּנֵינוּ אֱלֹהֵינוּ וְיִשֶּׂם לָנוּ שְׁלוֹם. (כז) וְשָׂמוּ אֶת שְׁמֵי עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם.

והגמ' בסוטה לח/א - לומדת שברכה זו נאמרת בנשיאת כפים, כמו שנאמר: 'וְיִשָּׂא אֱהָרֹן אֶת יָדָיו אֶל הָעָם וְיִבְרַכֶם' (ויקרא ט, כב).

מגילה כג/ב משנה - ...אין נושאין [הכהנים] את כפיהם פחות מעשרה.

והטעם לכך - משום שזה דבר שבקדושה, ולר"י - משום שזה נלמד בגזרה שוה, ואפילו לשיטתו זה רק אסמכתא ומדברנו (ביה"ל ד"ה אין).

ויש מצוה עשה לכהן - לברך את ישראל, וכן מצוה לישראל - להתברך מהכהנים [והיינו לעמוד פנים כנגד פני הכהנים, ולכוון לקבל ברכתם, כדבר ה', (ביה"ל ד"ה כתב בספר חרדים, ספר הפלאה כתובות כד/ב על רש"י ד"ה דאיסור עשה, ומ"ב עוז והדר המבואר העי' לו, וע"ע ערוה"ש סעי' ד). ברם י"א - שהמצוה מוטלת על הכהנים בלבד, ואין מצוה על הישראל להתברך (שו"ת יבי"א ח"יז סי' יב, גרי"ש אלישיב העי' מסכת סוטה לח/ב ד"ה שם, הובאו במ"ב מאורות המזרח העי' 6).

בא"ח (הקדמה לפי תצוה, וה"ל ד) - ברכת כהנים מעלתה נשגבה וגדולה מאוד... והמברך מתברך... וימשך שפע לעליונים ולתחתונים, ויש בה רזי דרזין.

² (מ"ב א) :

א. ודין נשיאת כפים בכל דבר כמו קדיש - שצריך עשרה גדולים, בני חורין, והביאו ב' שערות, כדלעיל בסי' נה ע"ש.

ב. הישן - אף שהוא מצטרף למניין, מ"מ ספק אם הוא מצטרף לעשרה לענין נשיאת כפים (פמ"ג, ומ"ב לעיל סי' נה ס"ק לג).

ג. יש נשיאת כפים אף במקום שאין ספר תורה (ע"כ רוב האחרונים, דלא כאוסרים).

ד. מי שבא ואומר 'כהן אני' (אהע"ז ריש סי' ג) : [לש"ע - אינו נאמן עפ"י עצמו, ולרמ"א - נאמן לישא כפיו, וכן המנהג. [וכתב כה"ח (ו) - שאם הוא בעל תורה וירא ה', נאמן על עצמו לומר שהוא כהן, אבל אם הוא עם הארץ - אינו נאמן עפ"י עצמו אלא ע"י אחרים, וע"ש. ופ"כ הגר"מ אליהו (מאמר מרדכי, ימות החול פ"ט סעי' יא) - שאדם זר האומר שהוא כהן, נאמן לעלות לישא כפיו בזמן הזה, כיון שהיום ניתן לברר בקלות אן הוא דובר אמת, או לא].

³ (ביה"ל ד"ה בפחות מעשרה) היינו אפי' אם בעת שהתחיל הש"ץ לחזור התפילה היו עשרה בניהכ"ס ואח"כ יצאו [דק"ל בסי' נה סעי' ב דגומרין כל התפילה] - אפי' הכי אסור לישא כפים, שהוא עניין בפני עצמו. [ואם התחילו הנ"כ בעשרה ויצאו מקצתן - גומרים (ר"ן)].

⁴ (מ"ב ב) הכהנים מן המניין - לפי שהכהנים ג"כ בכלל ברכה, מדכתיב "וואני אברכס", כלומר לכהנים. ואפי' אם רובם כהנים - ג"כ הם מצטרפים למנין, כיון שיש עכ"פ, ישראל אחד שיענה אמן אחר ברכת הכהנים. וביהכ"ס שכולה כהנים - ראה לקמן בסעי' כה.

⁵ הזר עובר בעשה - משום שנאמר "כה תברכו", אתם ולא זרים, ולא הבא מכלל עשה, עשה (רש"י שם, ומ"ב ג).

וחלל שעולה לדוכן - עובר בעשה כמו הזר (ביה"ל ד"ה ואין לזר).

טומטומם או אנדרוגיניוס [וכן מי שהוא ספק כהן (כה"ח ז)] - לא יעלה לדוכן, ויצא מביהכ"ס קודם 'רצה' (ביה"ל ד"ה ואין לזר).

⁶ (מ"ב ג) אף דלרמ"א אין לזר לישא כפיו כלל, מ"מ יש שהקלו במקרים הבאים:

א) לב"ח - האיסור הוא דווקא כשמברך עם נשיאת כפים, אבל אם מברך ברכת כהנים [יברכך ה' וכו'] בלא נשיאת כפים, אינו עובר בעשה (אך מפמ"ג משמע - דאסור בכל גווני, אף כשאינו נושא כפיו).

ב) כתב המגן גיבורים (עפ"י המעשה עם ר' יוסי בשבת ק"ח) - האיסור לזר לישא כפיו, דווקא במתכוון לכוונת המצווה, אבל אם אינו מכוון לכוונת המצווה, רק שלא לעבור על דברי חבריו שחשבו שהוא כהן ואמר לו לעלות לדוכן, פשיטא דאין כאן איסור עשה כלל.

[והוסיף המ"ב - כל זין זה שכתב המגן גיבורים, הוא דוקא למה דק"ל שמצוות צריכות כוונה - ולכן כל שלא כיון לשם מצוה, לא עובר בעשה, אך ל"א שמצוות א"צ כוונה - אין להתיר כ"א כשמכוון בפירוש שלא לשם מצווה, או שאינו מכוון כלל לברכה].

← (ביה"ל ד"ה זר עובר בעשה)

שאלה - לכאורה יש לתמוה, דכיון שזר עובר בעשה, על מה סמכו כעת שזר מברך לחברו בלשון הפסוק: 'יברכך ה' וכו'?

תשובה:

א) אולי י"ל שטעם המנהג משום שסוברים כ"ח - שדוקא אם הזר מברך בפריסת ידיים, הוא עובר בעשה.

ב) אי נמי י"ל דכיון שתיקנו רבנן שלא לישא כפים בלא תפילה, האומר פסוקים אלו שלא בזמן התפילה, הוא כמכוון בפירוש שלא לקיים בזה המצוה דברכת כהנים, ולכן מותר. [זה מועיל גם ל"א שמצוות א"צ כוונה - כיון שכיון בפירוש שלא לצאת ידי חובת המצווה (מ"ב עוז והדר המבואר)].

וכ"כ בשו"ת יחו"ד (ח"ה סי' ק) - כאינו מכוון אלא לברכה בעלמא ובלי נשיאות כפים, רשאי לברך. והורים המברכים את ילדיהם בברכת כהנים, או רבנים שמברכים את תלמידיהם, רשאים גם לסמוך את שתי ידיהם על ראשם ברכה, אף שאינם כהנים, וכן נוהגים (וכ"כ בילקו"י ח"א ע"מ רצו).

⁷ ופשוט אף לר"י - שהזר לא מברך ברוך אתה ה'... משום איסור ברכה לבטלה (דרכ"מ א', מ"ב ה-ו).

סעיף ד: **כהנים שאינם רוצים לעלות לדוכן - מתי צריכים לשהות מחוץ לביהכנ"ס?** (תרומת הדשן)¹⁴
מצד הדין - רק בשעה שהש"ץ קורא "כהנים" צריכים לשהות מחוץ לביהכנ"ס¹⁵.
אך כדי שלא יאמרו שהם פגומים¹⁶ - נהגו שלא ליכנס לביהכנ"ס עד שיגמרו ברכת כהנים.

*****

סעיף ה: **במה מותר לכהנים לעלות לדוכן? (סוטה לח/א)**

א) במנעלים - לכו"ע אסור לעלות לדוכן [ואפילו במנעלים שאין להם רצועות אסור דלא פלוג רבנן (בי"י, מ"ב טו)]^{17,18}

ב) ובבתי שוקיים [והוא מנעלים ארוכים המגיעים עד ארכובות הרגל, היינו סמוך לשוק (מ"ב טז)]:

ש"ע כהגמ"י - **מותר לישא כפיו** [ואף שרגילים לפעמים לעשות רצועות סמוך לארכובה, מ"מ לא חיישינן שמא ישב לקשרם, דאפי"ה הם מותרים, אין בהם גנאי כל כך (בי"י, מ"ב טז)].

רמ"א כאגודה וב"י - **לא לישא כפיו** בבתי שוקיים העשויים מעור [משום דבכלל סנדל ומנעל הם, ולא פלוג רבנן בין יש/אין רצועות (מ"ב יז)], ונהגו להקל במקצת מקומות¹⁹.

ג) בתי שוקיים עם מנכסים ביחד שמגיעים עד אציליהם [היינו עד המתנים (בי"י)²⁰],

וכן בבתי שוקיים של בגד [אף שמחופה בעור] - לכו"ע מותר לישא כפיו²¹.

ומ"מ אין נכון לעלות לדוכן יחף ממש - שהוא דרך גנאי, שאין רגילים בזמן הזה לילך יחף לפני גדולים,

אלא יש לילך בפוזמקאות של בגד [היינו גרבים], וכן המנהג (מ"ב יח).

¹⁴ (מ"ב יב) **כהנים שאינם רוצים לעלות לדוכן** - כגון שהוא חלוש וכדומה, וע"ע בביה"ל (*).

וכהו שיוצא - צריך לצאת קודם שמתחילים 'רצה', [והטעם כדי שלא יאמרו שהם פגומים כשלא יעקרו ב'רצה', וגם כדי שלא יאמרו להם לעלות לדוכן].
והפסולים לעלות לדוכן - אפי' הפסולים מדרבנן, א"צ לצאת לחוץ, מכיון דכשהחזן קורא 'כהנים', אין כוונתו לפסולים. [ואפי"ה אם אמרו לו בפירוש עלה, או כשאין בביהכנ"ס רק פסולים, דודאי כוונת הש"ץ שקורא 'כהנים', הוא עליהם, אפי"ה א"צ לעלות ואינם עוברים בעשה, דהא אינם נמנעים מצד עצמם, אלא החכמים מנעו אותם, ויש כח בידם לעשות זאת (לעקור דבר מהתורה בשב ואל תעשה (שעה"צ יג)).
מ"מ כשאין בביהכנ"ס כהנים אחרים רק הפסולים מדרבנן - יצאו לחוץ קודם 'רצה'.

¹⁵ ביה"ל (ד"ה אינם) - **אין לבטל ברכת כהנים, אא"כ הוא חלוש וכדומה, משום שאין לבטל מצוה עשה בחינם**, כמו מצות ציצית, דלאו חובת גברא הוא אלא חובת מנא, ואפי"ה הכי מצווה ללבוש ציצית, ואף עונשים בעידנא דריתחא, על המבטלה. ומפורש בגמ' (קידושין לג/א), שהפוטור עצמו ממצוות עשה קודם זמן חיובו, ע"ז נאמר 'ויראת מאלוקיך'.

¹⁶ (מ"ב יג) אלא בשעה - ר"ל דכל שלא היו בביהכנ"ס בשעה שקראו 'כהנים', מימלא אין עליהם שום חיוב אפי"ה כשיכנסו אח"כ, כדלעיל בסעי' ב'.

¹⁷ (מ"ב יד) שהם פגומים - היינו בני גרושה ובני חלוצה.

¹⁸ **סוטה לח/א, ר"ה לא ב** - אחת מטי' תקנות שהתקין רבן יוחנן בן זכאי, שאין הכהנים רשאים לעלות בסנדליהן לדוכן, שמא תפסק רצועה מסנדלו, וגנאי הוא לו, ומתלוצצים עליו כשסנדלו מותרת, ויקשרנה בעוד שחבריו מברכים, ויאמרו שהוא בן גרושה וחלוצה ולפיכך הלך וישב לו (רש"י ומ"ב טו).

¹⁸ **ויש לכהנים להצניע המנעלים** שלא יעמדו בגלוי מפני כבוד ביהכנ"ס, ויחלצם קודם נטילה, אך כשאפשר לו לחלצם אחר נטילה ושלא ליגע בהם, יכול לחלצם אחר נטילה (מ"ב טו).

¹⁹ **אולם בבתי שוקיים שלנו [כמגפיים וערדלים] שרגילים לילך בהם בשוק בטיט** - אין להקל, משום כבוד הציבור (משנ"ב יח).

²⁰ דבתי שוקיים ומכנסים יחד שאינם נקשרים אלא במתנים לבד - אין לחוש שתפסק הרצועה כלל (בי"י).

²¹ ואף מש"כ הרמב"ם שהכהנים יעמדו יחפים - לא בא למעט אלא מנעל, אבל בבתי שוקיים יכולים לעמוד (בי"י בשם ר' מנוח).

המשך הרחבה לסעי' י - בהערה⁴⁴.

סעיף יא - האם מברכים [בא"י אלוהינו...] כשפניהם כלפי העם, או כלפי ההיכל?⁴⁵

טוש"ע - מברכים כלפי העם.

רמב"ם (יד, יב) - מברכים [בא"י אלוהינו...] כלפי ההיכל, ואח"כ מחזירים פניהם כלפי העם ומברכים ברכת כהנים.

והמדקדקים - יוצאים ידי שניהם, מתחילים לברך כלפי ההיכל, ובאמצע מסתובבים כלפי העם, וגומרים (מ"ב מ)⁴⁶.

*****

---

⁴⁴ (מ"ב לו) המשך הרחבה לסעי' י :

א. אחר שהשי"ץ קורא 'כהנים' - הם מחזירים פניהם כלפי העם ומברכים, משום שברכת כהנים צריכה להיות פנים כנגד פנים (סוטה לח/א).

ב. האם פני הכהנים צריכים להיות גם כלפי פני השי"ץ, כגון כשהיכל קבוע בצפון ותיבת השי"ץ היא במזרח - נח' היכן הכהנים עומדים :

מג"א - הכהנים עומדים לפני ההיכל בצפון ופניהם לדרום כלפי העם [מכיון שא"צ שיהיו פני הכהנים כלפי השי"ץ דוקא].

ולפר"ח וכה"ח (ט) - טוב יותר שהכהנים יעמדו במזרח אע"פ שהיכל לצד אחר, ופני הכהנים כלפי העם והשי"ץ.

ג. צריכים לברך באהבה ואם חלילה יש שנאה - הדין הוא:

אם יש שני כהנים שונאים זה את זה [נאפילו נדרו הנאה זה מזה] - מותרים לעלות ביחד [ואין אחד יכול לומר לחבירו עלה אתה בשחרית ואני אעלה במוסף או להיפוך, כי יכול לומר אני רוצה לברך בשתיים].

אבל כהן שהצבור שונאים אותו או הוא שונא את הצבור - סכנה הוא לכהן אם ישא כפיו [ולכן יצא מביה"כ קודם רצה אם אינו יכול לכופ את יצרו ולהסיר השנאה מלבם], ועל זה תקנו בברכה לברך את עמו ישראל באהבה.

⁴⁵ הקדמה לסעי' יא:

סוטה לט/א - מאי מברך? ... "אשר קדשנו בקדושתו של אהרן וצונו לברך את עמו ישראל באהבה."

ובדף לח/א - ברכת כהנים [יברך ה' וכו'] צריכה להיות פנים כנגד פנים ... 'אמור להם' - כאדם האומר לחבירו.

ובדף מ/א - אמר ר' יצחק לעולם תהא אימת צבור עליך, שהרי כהנים פניהם כלפי העם ואחוריהם כלפי שכינה.

ונח' הראשונים האם דוקא ברכת כהנים צריכה להיות כלפי העם, או אף הברכה עצמה [בא"י... אשר קדשנו וכו'] צריכה להיות כלפי העם, כדלקמן.

⁴⁶ והבא"ח (תצוה אות טז), וילקו"י (סעי' מט) כתבו - שבעוד הכהנים כלפי ההיכל, אומרים 'אשר קדשנו... לברך את עמו ישראל', ואז מחזירים פניהם כלפי העם ומסיימים ב'אהבה'.

סעיף מה: **אלו התיבות שהכהנים הופכים בהם [פניהם] לדרום ולצפון** (רוקח סי' שכג),
[כדי שתתפשט הברכה לכל האנשים שעומדים מצדיהם (מ"ב קסח)]:

(א) יברכך, (ב) וישמרך,

(ג) אליך, (ד) ויחונך,

(ה) אליך, (ו) לך, **שלוש** [וישם לך שלום - ברכה אחת היא (לבוש, מ"ב קע), כה"ח (רעו)]¹⁷⁵.

רמ"א:

ונהגים שמאריכים בניגון תיבות אלו - כי כל אחת מהן היא סוף ברכה בפני עצמה¹⁷⁶.

אמירת "ריבונו של עולם" על חלומות (כדלקמן סי' קל סעי' א', וע"ע בדברינו שם):

החולם חלום ולא ידע מה חלום - אומר בשעת ברכת כהנים 'ריבונו של עולם וכו'' בשעה שמאריכים בניגון התיבות שבסוף [ג'] הפסוקים דהיינו, וישמרך, ויחונך, שלום.¹⁷⁷

אבל הש"ץ - לא יאמר רבש"ע [דהוי הפסק בתפילה, וכן שמא תטרף דעתו ולא יוכל לחזור ולהקרות (מ"ב קעג, ועיי"ש)¹⁷⁸.

אסור להשתמש בכהן - אפילו בזמן הזה, דהוי כמועל בהקדש, אם לא מחל על כך (מרדכי).¹⁷⁹

¹⁷⁵ **הטעם שהופכים פניהם דווקא בתיבות הנ"ל (מ"ב קע):**

לרמ"א - אע"ג דשלש ברכות הן בברכת כהנים, מ"מ בכל ברכה בפני עצמה יש בה שתי ברכות, דהיינו: בברכה הראשונה "יברכך ה'" - ברכה א', "וישמרך" - ברכה ב', וכן בשאר הברכות, [נמצא שיש 6 ברכות, ובכל אחת מהן הופכים הפניהם לצדדים (לבוש סעי' מה, וערוה"ש סעי' סה עפ"י רשיי במדבר ו, כד-כו)].

ולמג"א - הטעם שהופכים פניהם דווקא בתיבות אלו, משום שכל אלו התיבות הם לנוכח.

¹⁷⁶ ומה שנוהגים לנגן תיבת 'וישמר' בלא כ"ף ואח"כ הכ"ף, וכן עושים ב'ויחונך', הוא טעות, **דדוקא בסוף מאריך**, דקודם שמסיים לא משמע כוונת התיבה כלל, וכן החזנים יזהרו שלא יחלקו התיבות לשתים (א"ר ומ"ב קסט).

¹⁷⁷ **מתי אומר את 'ריבונו של וכו''?**

לרמ"א (עפ"י תה"ד סי' כז ומ"ב ס"ק קעב) - דוקא בשעה שמאריכים בניגון האות האחרונה של התיבות: וישמרך, ויחונך, שלום, אבל לא בעת שאומרים התיבה, דאז צריך לשתוק ולכוון לברכה כמשי"כ בסעי' כו. [וע"כ מהנכון שהציבור לא ימשיכו הרבה באמירת "ריבונו..."], ויש בני אשכנז שנהגו - דאחר שהש"ץ מקרא את התיבה האחרונה של כל פס', הכהנים שותקים או מנגנים, והציבור אומרים רבש"ע ורק אח"כ הכהנים אומרים את התיבה האחרונה, כדי שיוכלו הקהל להאזין היטב לברכת כהנים (ביה"ל ד"ה ובשעה ועיי"ש)].

אך מסתימת השו"ע (סי' קל) משמע - דאף בשעת ברכת כהנים ממש, רשאי לומר 'ריבונו וכו'', רק שיכוון לסיים עם הכהנים, כדי שהציבור יענו אמן על שניהם (מ"ב הו-הו שם). **וכ"כ הגר"מ אליהו** בסידור קול אליהו עמ' 151, **שבעת נ"כ אומר** רבש"ע'. (וע"ע בכה"ח סי' קל ס"ק א).

¹⁷⁸ (מ"ב קעג) **ואפילו כשאחר הוא המקרא לכהנים** - ג"כ לא יאמר רבש"ע', שמא תטרף דעתו, ולא יוכל לחזור ולהקרות, אבל לאחר שהקרא תיבת 'שלום', יכול לומר רבש"ע', דאז אין לחוש לטירוף דעתו, שהרי אינו מסיים ברכת 'שים שלום', אלא הש"ץ כדלעיל במ"ב (פז).

¹⁷⁹ (מ"ב קעד) דהוי כמועל בהקדש - שהרי נאמר (ויקרא כא, ח) **"וקדשתו כי את לחם אלהיך הוא מקריב"**, ואף עכשיו שאין לנו קרבנות בקדושתו הוא עומד, ומשום זה אסור בגרושה ולטמא למתים.

למ"ב קעה) האם כהן רשאי למחול על כבודו, וליתן רשות לישראל להשתמש בו?

סי' נ"א (לבוש ומג"א ס"ק עה) - כבוד הכהונה (כמו לפתוח ראשון), ניתן לכהנים רק להנאתם, לפיכך **בידו למחול ולתת רשות לישראל להשתמש בו.**

וי"א (ט"ז ס"ק לט) - הכהן אינו יכול לתת רשות להשתמש בו, אא"כ יש לו איזה הנאה, כגון בשכר, או אפילו בחנם לאדם חשוב שהוא חפץ לשמשו ונהנה מזה, אבל אם אין לו שום הנאה מזה, אין יכול למחול, דאע"ג דכבוד יוכל למחול, שימוש ענין של בזיון הוא.

פסק המ"ב - טוב להחמיר לכתחילה. ולהשתמש בהם שירות בזוי בודאי יש לזהר.

סיכום המקרים שהתירו להשתמש בכהן:

- (א) יש מתירים כשמחל על כבודו (מ"ב קעה).
- (ב) ויש מתירים דוקא כשיש לו הנאה מכך, כגון בשכר (מ"ב קעה).
- (ג) כהן רשאי להשתמש בכהן (ביה"ל).
- (ד) ויש מצדדים להקל [אף לישראל] להשתמש בכהן עם הארץ (ביה"ל).